

PIRKANMAA

Opetus- ja kulttuuriministeriö

12-06-2017

ad no. 32/040/2015

Ote: Maakuntahallitus 29.05.2017 § 75 Lausunto Opetus- ja Kulttuuriministeriölle museopoliittisen ohjelman ehdotuksesta

75 § Lausunto Opetus- ja Kulttuuriministeriölle museopoliittisen ohjelman ehdotuksesta	1
- Liite, Lausuntopyyntö: Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi	5

75 § LAUSUNTO OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE MUSEOPOLIITTISEN OHJELMAN EHDOTUKSESTA

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 24.3. lähettänyt lausuntopyynnön ministeriön asettaman työryhmän esityksestä museopoliittiseksi ohjelmaksi. Lausuntopyyntö on saapunut 11.4.2017. Lausunnon antamisen määräaika on yleisesti jatkettu 30.6.2017 asti.

Museopoliittisessa ohjelmassa linjataan museoalan keskeiset menestystekijät vuoteen 2030. Visiona on, että vuonna 2030 Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat. Ohjelma sisältää toimintaympäristön haasteiden kuvauksen sekä vision ja arvot 2030. Museoalan menestystekijöitä käsitellään ohjelmassa kuuden kehittämiskokonaisuuden kautta, joihin työryhmä päätyi yhdessä keskustellen ja tunnistuen toimintaympäristön muutoksista aiheutuvia tarpeita. Kehittämiskokonaisuuksissa keskitytään museotoiminnan yleisten tavoitteiden uudistamiseen sekä osaamisen, toimintatapojen, rakenteiden ja rahoituksen kehittämistä koskeviin linjauksiin. Kokoelmatyö ja digitaalisuus nousevat omiksi kehittämiskokonaisuuksiksi. Kukin kehittämiskokonaisuus rakentuu tavoitetilasta vuodelle 2030, kehittämiskohteen kuvauksesta sekä toimenpide-ehdotuksista. Toimenpide-ehdotuksiin sisältyvät myös ehdotukset toimeenpanon ja yhteistyön vastuutahoiksi. Lopuksi ohjelmassa tarkastellaan museolakia ja sen uudistamistarpeita.

Alueellisen ja valtakunnallisen museotoiminnan osalta esitetään vastuiden, rakenteiden ja rahoituksen uudistamista. Nykyinen valtakunnallisista museoista, valtakunnallisista erikoismuseoista sekä maakunta- ja aluetaidemuseoista muodostuva järjestelmä esitetään korvattavaksi kansallisilla museoilla sekä valtakunnallisilla ja alueellisilla vastuumuseoilla.

Museopoliittisessa ohjelmassa museot nostetaan esiin asiantuntijoina, kumppaneina ja mahdollistajina. Museot tarjoavat elämyksiä ja tietoa, ja luovat näin mahdollisuuksia luovuudelle, sivistykselle, identiteettien rakentumiselle ja muutosten ymmärtämiselle. Museoilla on tärkeä tehtävä kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakentamisessa ja hyvinvoinnin edistämässä. Ohjelma tunnistaa museot kulttuuripalveluna, joka kattaa koko maan. Museoiden rooli alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden kehittämisessä on keskeinen.

Museopoliittisen ohjelman ehdotusten toimeenpano edellyttää yhteistyötä ja keskustelua eri toimijoiden ja kaikkien asianosaisten kesken. Ohjelmaa voidaan hyödyntää paikallisessa ja alueellisessa kehittämisessä sekä toiminnan suunnittelussa ja linjaamisessa.

Rahoituksen osalta tavoitetilaksi vuodelle 2030 on ohjelmassa asetettu: "Museot palveluineen ovat verkostoituneet julkisten ja yksityisten rahoittajien sekä elinkeinoelämän kanssa. Toiminnan perusrahoitus katetaan julkisin varoin. Museot ovat tiivistäneet yhteistyötään ja hyödyntävät jaettua osaamista sekä pitkälle kehittyntä työnjakoa kiinteiden kustannusten kasvun hallitsemiseksi ja uusien ansaintamallien rakentamiseksi. Museoiden talous on kestäväällä pohjalla ja niiden rahoituspohja on laajentunut museoiden palveluja hyödyntäville elinkeino-, koulutus- ja sosiaalisektoreille. Museot ovat ottaneet käyttöön innovatiivisia rahoitusmuotoja."

Maakunta- ja aluetaidemuseoiden tehtävänä nykyisin on edistää museotoimintaa, kulttuuriympäristön säilymistä sekä visuaalista kulttuuria toiminta-alueellaan sekä huolehtia muista yhteistyötä, tiedon saatavuutta ja asiantuntija-apua koskevista tehtävistä. Suomessa on 22 maakuntamuseota ja 16 aluetaidemuseota. Ne ovat

pääosin kuntien ylläpitämiä, vaikka niiden toiminta-alueet laajenevat kuntarajojen yli maakuntaan. Maakunta- ja aluetaidemuseot ovat neuvotelleet toiminnan painopisteistä ja tavoitteista joka neljäs vuosi Museoviraston johdolla. Lisäksi maakuntamuseot ovat sopineet Museoviraston kanssa kulttuuriympäristön asiantuntijatehtävien hoitamisesta.

Pirkanmaalla on kaksi Tampereen kaupungin museota, joiden toiminta-alue on virallisesti koko maakunta: Tampereen taidemuseo aluetaidemuseona ja Pirkanmaan maakuntamuseo Vapriikissa. Tämän lisäksi Pirkanmaalla toimii muun muassa lukuisia valtakunnallisesti merkittäviä taidemuseoita ja erikoismuseoita sekä paikallisten erikois- ja kotiseutumuseoiden kenttä, joka saa tukea maakuntamuseon asiantuntijoilta. Pirkanmaalla monet kunnat tukevat merkittäväällä tavalla museoiden perustyötä, ja hyötyvät museoistaan imagonrakennuksessa. Pirkanmaan museoita yhdistää mm. portaali museokompassi.fi, jota Pirkanmaan liitto on ollut tukemassa.

Ohjelman mukaan Alueelliset vastuumuseot korvaavat nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmän. Alueelliset vastuumuseot ovat jatkossa toiminta-alueensa kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristön, taiteen ja visuaalisen kulttuurin asiantuntijoita ja niiden toimialueet määritellään noudattamaan uudistuvaa maakuntajakoa. Siten Pirkanmaalle ehdotetaan yhtä alueellista vastuumuseota eli aluetaidemuseon ja maakuntamuseon yhdistämistä.

Suunnitteluarkkitehti Majuri:

Pirkanmaan maakunnalliset museot ja valtakunnalliset erikoismuseot tunnetaan korkealuokkaisista näyttelyistä sekä laadukkaasta yleisötyöstä. Myös niiden kokoelmatyö ja asiantuntijapalvelut ovat hyvin hoidettuja.

Museopoliittinen ohjelma antaa keinoja kehittää maakunnan museoita avoimiksi ja menestyviksi foorumeiksi, jotka taustoittavat menneen ja nykyhetken ilmiöiden yhteyksiä sekä tuovat taiteen ja historian aina uudestaan vetovoimaisina tähän päivään. Museotalalla tapahtunut yhteisöllinen käänne eli asiakaslähtöisyys, yleisötyön merkityksen kasvaminen, kokoelmien monipuolinen käyttö, vuorovaikutteiset työtavat ja moniäänisyys ovat lisänneet museopalveluiden saavutettavuutta ja yleisön kiinnostusta museoihin. Museot ovat muuttuneet kulttuurin kohtaamispaikoiksi, joissa yleisön osallisuudella on suuri rooli. Museotoiminta on tuotu lähemmäksi ihmisten elämää ja arjen historiaa.

Perustehtävinä museoilla ovat toki säilyneet näyttelyt ja kokoelmatyö, jossa verkostoituminen, kumppanuudet ja digitaalisuus ovat tuottaneet hyviä käytäntöjä. Verkostoitumisesta huolimatta voidaan todeta, että museopalvelujen saatavuus maakunnan eri osissa on epätasaista Tampereen tarjonnan ollessa yliveraista. Maakunnan hyvät yhteydet ovatkin kriittinen menestystekijä, jotta museo- ja muita kulttuuripalveluja voidaan saada kaikkien maakunnan asukkaiden saataville paremmin, ja samalla lisätä museon yleisöä ja siten museokentän yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Myös digitaaliset palvelut hyvin toteutettuna voivat lisätä saavutettavuutta - joka voidaan jaotella fyysiseen, tiedolliseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen saavutettavuuteen.

On huomionarvoista, että perustuslain mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Erilaisten yhteisöjen mukaan saaminen ammattimaisten museoiden työhön onkin nouseva trendi. Paikallismuseoiden toimintaa sen sijaan pyritetään jo nyt paljolti vapaaehtoisvoimin. Paikalliset museot ovat voimavara, joka ohjelman mukaan tulisi nähdä nykyistä laajemmin. Museoiden tehtävä muuttuu kokoajan haasteellisemmaksi, kun yhteiskunta moniarvoistuu ja tarpeet vaihtuvat. Tarvitaan joustavuutta ja erilaisia keinoja pitää museot ajassa kiinni. Yhteisöjen puhuttelevuudessa onnistuminen vaikuttaa museoiden talouteen. Samalla

yrityselämä voi entistä enemmän kiinnostua kumppanuudesta, ja liiketoiminta integroitua vahvasti museoiden hankkeisiin. Kuten ohjelmassa todetaan, on museoilla suora kytkentä alueensa veto- ja elinvoimaan.

Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriympäristötyö liittyy läheisesti kaavoitukseen. Maakuntamuseo toimii Museoviraston yhteistyösopimuksella kulttuuriympäristön suojelun viranomaisena Pirkanmaalla. Kulttuuriympäristöyksikkö on merkittävä asiantuntija maankäytön suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kunnolliset voimavarat edistävät tasapuolisia asiantuntijapalveluita ja siten laadukasta maankäyttöä maakuntakaavoituksesta rakentamisen lupiin. Resursseja on kyetty lisäämään ja toimintaa kehittämään systemaattisesti toista vuosikymmentä. Maakuntamuseo on saanut Europa Nostra -palkinnon urauurtavasta yhteisöllisestä Adoptoi monumentti -työstä vuonna 2016. Pirkanmaan maakuntamuseon kattavaa kulttuuriympäristötyötä on pidetty myös kansallisesti esimerkillisenä.

Nyt suunnitellut aluehallinnon muutokset eivät kosketa suoraan museosektoria. Yhteistyö maakunnan ja museoiden välillä hakee varmasti muotonsa. Tulevassa maakunnassa, jonka asukasmäärä on jatkuvasti kasvussa, on tarkoituksenmukaista pitää museotoiminta korkeatasoisena palveluna, jolla on hyvät yhteydet korkeakouluihin, kuntien kulttuuritoimeen, hyvinvointia edistäviin tahoihin, moninasiin yhteisöihin, liiketoimintaan, kuten elämysteollisuuteen sekä ennen kaikkea maakunnan kaikkiin asukkaisiin.

Ohjelma esittää paljon uusia toimintatapoja. Näyttelytoimintaa ei sinänsä esitetä vähennettäväksi, mutta resurssien niukkuudessa näin voi käydä, mikäli muut toiminnot kuten kulttuuriperintökasvatus, osallistaminen, kumppanuudet ja digitalisaatio vahvistuvat tulevaisuuden museoissa. Esimerkiksi kulttuuriperintökasvatusta on kuitenkin vaikea tehdä ilman laadukkaita näyttelyitä. Myöskään aluetaidemuseotyö ja visuaalisen kulttuurin edistäminen eivät erityisesti nouse ohjelmasta, mikä on yllättävää. Jääkin epäselväksi ovatko kaikki kehittämiskohteet huomioitavissa taidemuseoissa.

Rahoituksessa julkisen talouden haasteita voidaan ohjelman mukaisesti kompensoida yritys yhteistyöllä ja muilla ansaintamalleilla. On tärkeää, että niin alueelliset kuin paikalliset museot säilyvät palveluna, johon sekä kunnilla että käyttäjillä on varaa. Paikalliset museot ovat ikään kuin museopalvelun lähipalveluverkosto. Ohjelman mukaan ammatillisen museokentän toiminnan perusrahoitus katetaan julkisin varoin. Tässä valtiosuusjärjestelmän tulevilla muutoksilla on suuri merkitys. On toivottavaa, että tulevat alueelliset vastuumuseot voivat jatkossakin tukea paikallisia museoita ja siten palvelua monipuolisesti kaikkia pirkanmaalaisia. Kasvavan maakunnan tuleekin saada oikeudenmukainen osansa alueelliselle museotoiminnalle jaettavasta valtion rahoituksesta.

Liite: Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi.

Päätösesitys. Maakuntajohtaja Halme:

Maakuntahallitus päättää antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunnon:

Pirkanmaan liitto pitää museopoliittisen ohjelman laadintaa tervetulleena kehittämisen työkaluna kulttuurin edistämiseksi. Liitto kannustaa resurssiensa puitteissa alueensa museoita toteuttamaan ohjelman mukaisia uudistuksia ja linjauksia. Elinvoimainen museokenttä nähdään koko maakunnan edun mukaisena. Pirkanmaan liitto pitää tärkeänä, että museoiden toiminnassa huomioidaan kaikkien väestöryhmien ja erilaisten yhteisöjen saavutettavuus ja niiden mahdollisuus ja potentiaali osallistua toimintaan omaehtoisesti.

Yhteyksien vahvistaminen kuntien, korkeakoulujen ja liike-elämän kanssa kytkevät museot osaksi maakunnan osaamisverkostoa ja taloudellista menestymistä. Näillä yhteyksillä on merkitystä, kun pohditaan mm. kulttuurin ja hyvinvoinnin edistämistä niin maakunnallisten kuin paikallisten toimijoiden kanssa. Museoiden palvelujen hyödyntäminen nykyistä enemmän elinkeino-, koulutus- ja sosiaalisektoreilla avaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia.

Hyvin resursoitu kulttuuriympäristöviranomaisen on jatkossakin tärkeä kumppani kunnille ja maakunnalle, kun maankäytön suunnittelun ja toteutuksen sujuvuutta kehitetään. Pirkanmaan liitto kannattaa maakuntamuseoiden eli tulevien alueellisten vastuumuseoiden lisäresursointia kulttuuriympäristötyön suorittamiseksi. Pirkanmaan liitto myös toivoo, että tuleva maakuntahallinto omalta osaltaan pystyy olemaan mukana maakunnallisessa kulttuuriperinnön hoidon aktiivisessa kehittämisessä mahdollisuuksia ja resursseja luoden.

Näyttelytoiminta pysynee erityisesti pienten museoiden toiminnassa jatkossakin keskeisenä ja museoita profiloivana toimintana. Näyttelytoiminnan nostaminen omaksi kehittämiskokonaisuudeksi tukisi Pirkanmaan liiton mielestä ajatusta siitä, että vaihtuvat toiminnot, kuten museo oppimisympäristönä, yleisö tiedon ja kokoelmien kartuttajana tai vapaaehtoistoiminta, perustuvat näyttelyihin ja niihin liittyvään tutkimustyöhön. Myös taidemuseoiden erityisyys jää ohjelmassa vähälle huomiolle.

On tärkeää kiinnittää huomiota museoiden rahoitukseen ja luoda kestäviä ratkaisuja, joilla koko maakuntaa palvelevien museoiden toimintakyky varmistetaan. Ohjelman mukaan museoiden toiminnan perusrahoitus katetaan julkisin varoin. Tässä valtiosuusjärjestelmän tulevilla muutoksilla on suuri merkitys. On toivottavaa, että tulevat alueelliset vastuumuseot voivat jatkossakin tukea paikallisia museoita ja siten palvella monipuolisesti kaikkia pirkanmaalaisia. Kasvavan maakunnan tulee saada oikeudenmukainen osansa alueelliselle museotoiminnalle jaettavasta valtion rahoituksesta.

Päätös: Päätösesitys hyväksyttiin.

Lisätietoja: Maakuntakaavoitusjohtaja Karoliina Laakkonen-Pöntys, p. 03 248 1230
karoliina.laakkonen-pontys@pirkanmaa.fi

Merkittään, että maakuntavaltuuston puheenjohtaja Pekka Salmi poistui kokouksesta klo 11.31 edellä olevan asian käsittelyn aikana ennen päätöksentekoa.

Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:9